

Jäte kukko

Kummikoulun kansio

YHDESSÄ SIISTIMPI MAAILMA!

Sisältö

1. Tervetuloa Jätekukon kummikouluksi	3	5. Muu toiminta	34
2. Kummikouluvuoden kulku	6	5.1 Paja-/teemapäivät	34
2.1 Työryhmien perustaminen	8	5.1.1 Kaikille luokille (1–9) sopivat tehtävät	35
2.2 Lähtötilanteen kartoitus	10	5.1.2 Alakoulun pajapäiväideat	38
2.3 Kummikoulu ohjelman suunnittelu	11	5.1.3 Yläkoulun teemapäiväideat	49
2.4 Kummikoulu ohjelman toteutus	12	5.2 Vierailukohteet	53
2.5 Loppukartoitus ja arviointi	14	6. Kummikouluohjelman aikataulu	56
3. Ympäristökouluttajan apu koululle	16	7. Apua alku- ja loppukartoitukseen	58
3.1 Ympäristökouluttajan tuntien jakautuminen	16	7.1 Tehtäviä alakoulun ympäristöryhmälle	60
3.2 Ympäristökouluttajan neuvontatunnit opettajille	17	7.2. Tehtäviä yläkoulun ympäristöryhmälle	61
3.2.1 Ympäristötiimille (3h)	17	8. Materiaalit ja lisätiedon lähteet	64
3.2.2 Opettajien koulutuspäivä (3h)	19	8.1 Apua koulun ympäristötyöhön	64
4. Ympäristökouluttajan tunnit oppilaille	21	8.2 Opetusmateriaaleja netistä	65
4.1 Ympäristökouluttajan apu ympäristöryhmälle (3h) ja ryhmän oma toiminta	21	8.3 Tuunausideoita ja musiikkia	66
4.2 Ympäristökouluttajan aloitus- ja päätöstilaisuudet koko koululle (1h)	24	8.4 Nettipelit ja testit	66
4.3 Paja/teemapäivä (4h)	25	8.5 Videot verkossa	67
4.4 Oppitunnit luokille (4–22h), oppilasmäärästä riippuen	25	8.6 Mielenkiintoista taustatietoa opettajille	70
		8.7 Lainattavia materiaaleja	71
		9. Liitteet	74

1. Tervetuloa Jätekukon kummikouluksi

Koulunne on valittu yhdeksi Jätekukon kummikouluista, onnittelut! Kummikoulu on ympäristökasvatuskokonaisuus, joka pitää sisällään oppitunteja, erilaisia opetusmateriaaleja sekä koulutusta ja muuta apua koulunne kestäväen kehityksen työhön. Tavoitteena on, että saatte ympäristötyön alkuun koulussanne tai lisäpotkua jo aloitettuun työhön sekä kummikoulu vuoden jälkeen pystytte jatkamaan työtä koulussanne saamienne tietojen ja opittujen taitojen avulla.

Kummikoulu vuoden ohjelman tarjoaa Jätekukko toimialueensa kouluille. Kummikoulu toiminnalla halutaan tukea kouluja kiertotalouden ymmärtämisessä, jätteen määrän vähentämisessä, lajittelun ja kierrätyksen tehostamisessa sekä kestäväen kehityksen työn eteenpäin viemisessä. Jätekukon toimialueeseen kuuluvat seuraavat kunnat: Juuka, Kaavi, Konnevesi, Kuopio, Lieksa, Nurmee, Outokumpu, Pieksämäki, Rautalampi, Rautavaara, Siilinjärvi, Suonenjoki, Tervo, Tuusniemi ja Vesanto.

Tässä kansiossa on kummikouluvuoden ohjelmarunko, tietoa, ohjeita, ideoita ja materiaalia toiminnan tueksi. Kansio löytyy netistä osoitteesta <http://www.jatekukko.fi/kummikoulu>. Yksi tulostettu versio kansioista kannattaa säilyttää opettajien huoneessa, josta jokainen pääsee siihen halutessaan tutustumaan.

Onnea ja menestystä kummikoulu vuoteen!

Lisätietoja kummikoulu-ohjelmasta www.jatekukko.fi/kummikoulu

Ympäristökouluttaja

Anja Räisänen

p. 044 368 0192

viestinta@jatekukko.fi

Mistä kummikoulu on saanut alkunsa?

Kummikoulu on HSY:n (Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän) ja Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy:n yhdessä kehittämä kokonaisuus, joka tarjoaa monipuolisia ja mielenkiintoisia työkaluja kestävän kehityksen työn tueksi. Käännyimme siis heidän puoleensa, kun kiinnostuimme kummikouluohjelman mahdollisuuksista osana Jätekukon valistustoimintaa. Jätekukon kummikoulun kansion sisällössä on paljon HSY:n kummikoulukansion sisältöjä. Lupa kansion sisältöjen ja kummikouluohjelman käyttöön on saatu Helsingin seudun ympäristöpalveluilta.

Ensimmäiset Jätekukon kummikoulut valittiin lukuvuodelle 2018-2019. Kiitos siitä, että voimme levittää kummikoulutyön ilosanomaa myös omalla toimialueellamme kuuluu siis HSY:lle ja Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskukselle!

2. Kummikouluvuoden kulku

Kummikouluvuoden teemana on kestävä kulutus, jossa keskitytään erityisesti kiertotalouteen jätteen määrän vähentämiseen, lajitteluun, kierrätykseen ja kohtuullisiin kulutusvalintoihin. Kummikouluohjelmassa toteutetaan koulun kestävä kehityksen ohjelmaa ja työn toteutuksen apuna on ympäristökouluttaja. Ohjelma alkaa kummikouluvuotta edeltävänä keväänä ympäristökouluttajan kanssa pidettävällä suunnittelupalaverilla (etäpalaverina). Ohjelman alussa perustetaan henkilökunnan ympäristötiimi ja oppilaiden ympäristöryhmä. Lähtötilanne kartoitetaan heti lukuvuoden alussa ja sen pohjalta tehdään suunnitelma, johon kirjataan asetetut tavoitteet, vastuut ja aikataulu ohjelman toteuttamiselle. Teema näkyy opetuksessa niin arjessa kuin erilaisissa koulun tapahtumissakin.

Kummikouluvuoden kestävä kulutus
-teema näkyy opetuksessa, arjessa ja
koulun tapahtumissa.

	KEVÄT	SYKSY	KEVÄT	YMPÄRISTÖTYÖ JATKUU
1. KÄYNNISTYS Kummikouluohjelman suunnittelu alkaa jo edeltävänä keväänä toukokuussa, jolloin pidetään ensimmäinen tapaaminen opettajien kanssa. <i>VASTUU: Rehtori, ympäristötiimi ja ympäristökouluttaja</i>				
2. TYÖRYHMIEN PERUSTAMINEN Ympäristötiin (henkilökunta) ja ympäristöryhmän (oppilaat) perustaminen. Mahdollisesti jo keväällä, viimeistään elokuussa. <i>VASTUU: Rehtori ja yhteysopettaja, ympäristöryhmän/oppilaskunnan vastaava opettaja</i>				
3. LÄHTÖTILANTEEN KARTOITUS Jätteen määrän, kulutustottumuksien ja lajitteluosaamisen kartoitus syys–lokakuussa. <i>VASTUU: Ympäristötiimi, ympäristöryhmä ja oppilaat</i>				
4. KUMMIKOULU-OHJELMAN SUUNNITTELU Suunnitelma lukuvuodelle: Tavoitteet, vastuut, aikataulu tehdään lokakuussa. <i>VASTUU: Rehtori, ympäristötiimi ja ympäristöryhmä sekä ympäristökouluttaja apuna. Opettajille puolikas koulutuspäivä (3h).</i>				
5. KUMMIKOULU-OHJELMAN TOTEUTUS Käytännön toimintaa eli opetusta, arkea ja tapahtumia <i>VASTUU: Koko koulu ja ympäristökouluttaja</i>				
6. LOPPUKARTOITUS JA ARVIOINTI Jätteen määrän, kulutustottumuksien ja lajittelu-osaamisen kartoitus. Tulosten vertailu, arviointi ja julkistaminen sekä kummikouluohjelman lopetus. Toukokuussa. <i>VASTUU: Ympäristötiimi, ympäristöryhmä ja oppilaat</i>				

2.1 Työryhmien perustaminen

Lukuvuoden aluksi perustetaan rehtorin ja yhteysopettajan johdolla työryhmät, jotka vievät koulun kestävä kehityksen työtä eteenpäin. Ympäristötiimi koostuu opettajista ja muusta henkilökunnasta ja ympäristöryhmä puolestaan oppilaista. Tiimien nimet voivat olla muutakin kuin edellä mainitut, esimerkiksi Keke-tiimi ja -ryhmä, ympäristöraati tai -kerho.

- Jos koululla on jo olemassa oppilaiden ja opettajien ryhmät, tiimit, raadit jne., kannattaa toimintaa jatkaa niiden ryhmien kautta. Oppilaiden tiimi voi koostua myös oppilaskunnasta tai osasta sen oppilaita. Molemmilla ryhmillä tulee olla vastuu-/yhteyshenkilöt, jotka pitävät yhteyttä ympäristökouluttajan kanssa ja huolehtivat, että tieto työryhmien välillä siirtyy.
- Oppilaiden ryhmän sopiva koko on 6–15 oppilasta ja henkilökunnan ryhmän koko puolestaan 3–6 henkilöä. Ryhmien koot eivät ole ns. kiveen hakatut, vaan koko on hyvä miettiä sellaiseksi, että se toimii hyvin eikä kuormita liikaa yksittäisiä henkilöitä.
- Tiimit kokoontuvat säännöllisesti ja vähintään kerran kuukaudessa. Aikaa tapaamisiin on hyvä varata vähintään puoli tuntia, mutta oppitunnin mittainen aika eli 45 minuuttia on hyvä. Silloin ehditään kertomaan terveiset ja suunnittelemaan tulevaa toimintaa. Tiimit voivat kokoontua myös yhdessä niin usein kuin se tarpeelliseksi nähdään. Silloin ainakin tieto kulkee hyvin ryhmien välillä.

Kummikouluvuonna valitaan henkilökunnan ja oppilaiden omat ympäristöryhmät.

Ympäristöryhmä 6-15 oppilasta

Ympäristötiimi 3-6 aikuista

Tapaamiset

1 kerta/kk

45 min

2.2 Lähtötilanteen kartoitus

Kummikouluvuoden aluksi tehdään teemaan liittyvä alkukartoitus, jolla saadaan tietoa asioista, joita on tarve kehittää vuoden aikana. Alkukartoituksessa tutkitaan teeman mukaan esimerkiksi, miten koulun lajittelu on järjestetty, millaiset lajittelutaidot ovat ja miten paljon jätteitä syntyy. Lisäksi voidaan selvittää oppilaiden ja henkilökunnan kulutustottumuksia.

- Tärkeää on, että oppilaat osallistuvat aktiivisesti kartoituksen tekemiseen ja kartoitus kannattaakin antaa oppilaiden ympäristöryhmän tehtäväksi. Ryhmän jäsenet voivat tehdä haastatteluja ja käyttää apuna esim. Keke-koulussa oppaan lomakkeita. Oppilaita kannattaa innostaa kartoittamaan vaikka itse oman luokkansa tilanteen. [Lue lisää aiheesta luvusta 7.](#)
- Tuloksia kannattaa havainnollistaa visuaalisesti esimerkiksi erilaisilla kuvaajilla ja piirakoilla. Myös koulun tiedotuskanavia esim. infonäyttöjä ja ilmoitustauluja kannattaa hyödyntää.

2.3 Kummikoulu ohjelman suunnittelu

Kartoituksen tulosten perusteella suunnitellaan kummikouluvuoden toiminta ja tehdään kestävä kehityksen ohjelma tai jos koululla sellainen jo on, täydennetään ohjelman tavoitteita ja toimenpiteitä. Suunnittelutyön tekevät ympäristötiimi ja -ryhmä yhdessä. Ympäristötiimi ja ympäristökouluttaja miettivät, miten teema tuodaan osaksi opetusta.

- Ympäristökouluttaja järjestää opettajille puolen päivän (3h) mittaisen suunnittelu-/koulutuspäivän (esim. VESO-päivän yhteydessä). Mielellään heti lukuvuoden alussa samassa yhteydessä, kun alkavaa lukuvuotta suunnitellaan muutoinkin. Koulutuksessa
  1. tutustutaan kummikouluvuoden sisältöön
  2. tutustutaan ohjelman teeman mukaisiin oppimateriaaleihin
  3. suunnitellaan aineiden välistä yhteistyötä ja teeman toteuttamista oppiaineissa ja koulun yhteisissä tapahtumissa
  4. suunnitellaan teema- ja/tai pajapäivien ohjelmaa ja mietitään sopivia ajankohtia.
- Ympäristötiimi huolehtii, että suunnitelmia täydennetään alkukartoituksissa saatujen tietojen pohjalta. Niitä hyödynnetään myös koulun kestävä kehityksen ohjelmassa.
- Ympäristöryhmän tehtävänä on suunnitella teeman mukaisen ohjelman näkyvyyttä, jota voivat olla aamunavaukset, teemapäivät, infoiskut tai yllätystarkastukset.

2.4 Kummikoulu ohjelman toteutus

Kummikouluohjelman teema, kestävä kulutus, on osa koulun arkea ja opetusta koko kummikouluvuoden ajan. Ohjelman toteutuksessa näkyvät toiminnallisuus ja oppilaiden osallistuminen sen toteutukseen. Koko kouluyhteisön sitoutumista edistetään hyvällä tiedotuksella. Ohjelmasta kerrotaan oppilaille, henkilökunnalle ja vanhemmille. On hyvä muistaa, että oppilaat ovat tärkeitä viestinviejiä.

Kummikoulu ohjelmaan kuuluu esimerkiksi:

- aloitustilaisuus, jossa ympäristökouluttaja kertoo koulun henkilökunnalle ja oppilaille kummikouluohjelmasta yhdessä ympäristöryhmän ja –tiimin kanssa
- ympäristökouluttajan pitämiä oppitunteja
- lisämateriaaleja ja tehtäviä eri oppiaineisiin
- opettajien vetämät, oppiainerajat ylittävät teema/pajapäivät, joita voidaan suunnitella ympäristökouluttajan johdolla koulutuspäivässä
- oppilaiden ympäristöryhmän ideoimia tempauksia, joita voidaan suunnitella yhdessä ympäristökouluttajan kanssa
- palaute ohjelmasta, jota Jätekukko kerää koulultanne sähköisellä kyselyllä
- päätöstilaisuus, jossa käydään yhdessä läpi, mitä kummikoulu lukuvuoden aikana on tehty ja koulu saa muistoksi kummikouludiplomin.

Tavoitteena on, että kummikouluvuonna opitut asiat jäävät pysyviksi toimintatavoiksi koululle ja teeman edistämistä jatketaan edelleen kummikouluvuoden jälkeenkin. Kummikouluvuosi antaa hyvän alun koulun kestävä kehityksen ohjelman teolle tai virtapiikin jo aloitetulle työlle. Kummikouluvuoden keväällä on hyvä varata hetki aikaa tulevan lukuvuoden ja kestävä kehityksen työn jatkamisen suunnitellulle.

Tavoitteena on, että kummikouluvuonna opitut asiat jäävät pysyviksi toimintatavoiksi koululle ja teeman edistämistä jatketaan edelleen kummikouluvuoden jälkeenkin.

2.5 Loppukartoitus ja arviointi

Loppukartoitus ja toiminnan arviointi tehdään kummikoulu vuoden päätteeksi. Kartoituksen tulosten perusteella on tarkoitus selvittää, miten suunniteltu toiminta on toteutunut ja millaisia tuloksia toiminnalla on saatu. Kartoituksen tekevät ympäristötiimi ja -ryhmä yhdessä. Lisätietoa loppukartoitusta varten löytyy [7. Apua alku- ja loppukartoitukseen -kohdasta.](#)

3. Ympäristökouluttajan apu koululle

3.1 Ympäristökouluttajan tuntien jakautuminen

Koulunne koko vaikuttaa siihen, kuinka monta ympäristökouluttajan pitämää oppituntia teillä on käytettävissänne. Ohjelmaan sisältyy yhteensä *15 tuntia + luokkien oppitunnit*. Osa oppitunneista varataan lajitteluaiheen käsittelyyn. Muut aiheet ovat vapaasti valittavissa ja yksi ryhmä voi saada korkeintaan yhden oppitunnin tai kaksoistunnin.

- alle 200 oppilasta: *19 oppituntia*
- 201–400 oppilasta: *21 oppituntia*
- 401–600 oppilasta: *29 oppituntia*
- yli 600 oppilasta: *37 oppituntia*.

Ympäristökouluttajan pitämät tunnit jakautuvat:

1. opettajille

- ympäristötiimille: *3 tuntia*
- suunnittelu-/koulutuspäivään (esim. VESO): *3 tuntia*
- lajitteluinfo: *1 tunti*

2. oppilaille

- ympäristöryhmälle: *3 tuntia*
- koko koululle kummikouluvuoden aloitus yhteisessä tilaisuudessa sekä päätöstilaisuus: *yhteensä 1 tunti*
- teema- tai pajapäivään: *4 tuntia*
- oppitunteja luokille: *4–22 tuntia*

3.2 Ympäristökouluttajan neuvontatunnit opettajille

3.2.1 Ympäristötiimille (3h)

Kummikouluohjelma käynnistetään Jätekukon ympäristökouluttajan eli koulukummin ja ympäristötiimin tapaamisella. Tapaamisessa (1h) käydään läpi

- kummikouluvuoden sisältöä
- käydään läpi kummikoulun kansio
- tutustutaan konkreettisiin tehtäviin ja työkaluihin
- keskustellaan, millaista erityistä tukea koulu tarvitsee, esimerkiksi miten kouluyhteisöä kannattaisi tukea ympäristötyöhön
- tehdään alustavia suunnitelmia kummikouluvuoden kulkuun.

Esittelyn jälkeen tiimi aloittaa kummikouluvuoden ohjelman työstämisen. Tiimi pitää ohjelmaa esillä muille opettajille esimerkiksi opettajienkokouksissa.

Ympäristötiimillä on käytettävissään kolme ympäristökouluttajan tuntia. Ympäristökouluttaja auttaa tiimiä koulun toiveiden mukaan ja seuraavien tapaamisten sisältö räätälöidään niiden mukaan.

Ympäristökouluttaja auttaa tiimiä koulun toiveiden mukaan ja seuraavien tapaamisten sisältö räätälöidään niiden mukaan.

3.2.2 Opettajien suunnittelu-/koulutuspäivä (3h)

Opettajien suunnittelu-/koulutuspäivässä (esim. VESO-päivä) ympäristökouluttaja kertoo kummikouluvuodesta, minkä jälkeen suunnitellaan mm. kummikouluohjelmaan kuuluvaa lähtötilanteen kartoittamista ja opettajien toteuttamaa ympäristöteema- /pajapäivää sekä luokkien/aineiden välistä yhteistyötä (ks. [luvut 4.3.](#) ja [6.](#)). Koulutuspäivän valmisteluista vastaa ympäristökouluttaja ja ajankohta pyritään sopimaan jo toukokuun aloituspalaverissa. Koulutuspäivä kannattaa pitää heti syyslukukauden alkupuolella.

Koulutuspäivän ohjelma

- 1 h ympäristökouluttajan pitämä alustus kummikouluvuodesta ja sen teemasta, sekä työryhmätyöskentelyn pohjustus
- 2 h työryhmätyöskentelyä ympäristökouluttajan vetämänä. Ryhmissä ideoidaan kummikouluvuoden toimintaa eri oppiaineiden tunneilla ja koulun yhteisissä tapahtumissa. Erityisesti keskitytään koulun keke-ohjelman tekemiseen ja lähtötilanteen kartoittamiseen. Lisäksi sovitaan ympäristökouluttajan pitämistä oppitunneista ja suunnitellaan ympäristöteema- / pajapäivää.

Ympäristöaiheisen teema-/ pajapäivän suunnittelu

Ympäristöpäivä tarjoaa hauskan ja mieleenpainuvan tavan ympäristöasioiden ja kestävien toimintatapojen oppimiseen. Päivän toteutus on opettajien vastuulla ja jokaisen heistä tulisi tuoda oma panoksensa siihen.

Pajapäivän tarkoitus on keskittyä kokonaisuudessaan kummikouluvuoden teemaan, mutta työpajojen sisältö ja toteutus suunnitellaan omien toiveiden ja tarpeiden mukaan ja vain mielikuvitus on rajana. Tämän kansion [luvussa 5](#) esitellään joitain työpajaehdotuksia, joita voitte halutessanne hyödyntää. Pajapäivän ohjelmaan on mahdollista myös saada ympäristökouluttajan vetämä paja ([ks. oppituntikokonaisuudet luvusta 4.4](#)). Ympäristöpajapäivä on myös hyvä mahdollisuus oppilaille esitellä tekemiään esityksiä, tietoiskuja ja kartoitusten tuloksia muulle kouluyhteisölle. Ohjelmaan voi lisäksi kuulua muuta teemaan liittyvää oheistoimintaa.

4. Ympäristökouluttajan tunnit oppilaille

4.1 Ympäristökouluttajan apu ympäristöryhmälle (3h) ja ryhmän oma toiminta

1. Ympäristöryhmän perustaminen

Kummikouluvuoteen kuuluu, että koulu perustaa oppilaista koostuvan ympäristöryhmän. Se voi koostua eri luokkien oppilaista, jotka ovat kiinnostuneet ympäristöasioista, mutta myös oppilaskunnan hallitus tai oppilaskunnasta koottu ryhmä voi toimia koulun ympäristöryhmänä. On tärkeää, että ryhmälle varataan riittävästi aikaa kummikouluohjelman suunnittelua ja toteuttamista varten. Sopiva ryhmäkoko on noin 6-15 oppilasta. Oppilailta voi pyytää hakemuksia ympäristöryhmään valmista lomakepohjaa käyttäen ([liite 5](#)).

Ympäristöryhmän on hyvä kokoontua vähintään kerran kuussa 30–60 minuuttia kerrallaan. Ryhmää vetää opettaja tai muu koulun henkilökuntaan kuuluva.

2. Ympäristöryhmän toiminta kummikouluvuonna

Aloitust ja tutustuminen – ryhmää vetävä opettaja vetää

Ympäristöryhmän työ on hyvä aloittaa kevyesti tutustumiskerralla, jossa ei vielä välttämättä tehdä vielä sen enempää kuin kerrotaan ketä ryhmässä on mukana ja sovitaan siitä, milloin ja missä ryhmä tapaa.

Kartoitusten tekeminen – ryhmää vetävä opettaja vetää

Ensimmäinen tehtävä, jonka ympäristöryhmä saa tehtäväkseen, on usein jätekartoitusten tekeminen. Kartoitusten tekemisessä kannattaa käyttää valmiita lomakkeita ([liite 4](#)) sillä opettajan on helppoa ohjeistaa oppilaat tekemään kartoitukset valmiiden materiaalien avulla.

Toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen – ympäristökouluttajaa voi pyytää vetämään nämä (1+1h)

Kun kartoitukset on tehty, voidaan pitää ympäristökouluttajan vetämä työpaja, jossa käydään tuloksia läpi ja suunnitellaan, millaisia muutoksia koululla olisi mahdollista tehdä. Olisiko oppilailla esimerkiksi kiinnostusta kouluttaa muita lajitteluasioissa? Toisessa tapaamisessa katsotaan, miten kummikouluohjelman toteutus on edennyt ja suunnitellaan tulevaa toimintaa.

Kummikouluvuoden yhteenveto – ympäristökouluttajaa voi pyytää vetämään tämän (1h)

Keväällä on hyvä katsoa vuotta taaksepäin ja samalla suunnitellaan myös päätöstilaisuuden ohjelmaa. Kenties ympäristöryhmä haluaa tehdä esimerkiksi videotervehdyksen seuraavan vuoden ympäristöryhmäläisille?

Vinkki alakouluille! Alakoulun ympäristöryhmä voi ottaa työhönsä salapoliisimaisen otteen ja työskennellä ympäristöagentteina. Ympäristöagenttitoiminnassa koulutetut agentit seuraavat koulun lajittelua ja kierrättämistä sekä neuvovat ympäristöasioissa niin toisia oppilaita kuin opettajia ja muuta henkilökuntaa.

[Lisätietoja ympäristöagenttitoiminnasta liitteessä \(liite 1\).](#)

Päivänavaukset ovat hyvä ja vaivaton keino tiedottaa ympäristöasioista koulussa. Ympäristöryhmän kannattaa pitää muutamia ympäristöaiheisia päivänavauksia vuoden mittaan.

Ideoita kummikouluvuoden päivänavauksiin alakouluun:

- Ympäristöryhmän toiminta: Ryhmä voi laatia tapaamisissaan useampiakin lyhyitä päivänavauksia keskusteluradioon mm. kartoitusten tutkimustuloksista ja niiden pohjalta suunnitelluista toimista. Ideoita ja materiaaleja päivänavauksiin voi suunnitella ja kerätä pajapäivän toimittajapajassa.
- Teema-/ pajapäivät: Teemapäiviä kannattaa alustaa etukäteen ja muistutella vielä päivien jälkeenkin. Toimittajapajassa tehtyjä juttuja voidaan käyttää sellaisenaan päivänavauksissa. Teema-/ pajapäivistä on lisää tietoa [luvussa 5](#).

Ideoita kummikouluvuoden päivänavauksiin yläkouluun:

- Ympäristöryhmän toiminta: Ryhmän kannattaa pitää useampia päivänavauksia vuoden mittaan. Parhaimmillaan ne ovat oppilaiden itse kirjoittamia. Niissä voi muistutella koulun ajankohtaisista tapahtumista tai laajemmista ympäristöteemapäivistä kuten Älä osta mitään -päivästä joulun alla tai Nuukuusviikosta huhtikuussa. Yksi hyvä aihe aamunavaukselle on myös ympäristökartoitusten tulokset sekä niiden pohjalta suunniteltu toiminta.
- Ympäristöaiheiset videot: [luvussa 8.5](#) listatut videot sopivat hyvin auditoriossa pidettäviin päivänavauksiin.
- Keskusradion välityksellä luettavia tarinoita löytyy netistä esimerkiksi [WWF:n sivuilta](#) Tarinoita muuttuvalta planeetalta, josta löytyy esimerkiksi Rakas päiväkirja ja Kuluttaja on vaikuttaja tarinat kulutuksesta.

4.2 Ympäristökouluttajan aloitus- ja päätöstilaisuudet koko koululle (1h)

Lukuvuoden alkupuolella ympäristökouluttaja yhdessä ympäristöryhmän ja –tiimin kanssa pitää kummikoulu aiheesta tietoisuuden koulun juhlasalissa tai auditoriossa. Tilaisuus voidaan tarvittaessa toteuttaa myös etänä tai nauhoitettuna tervehdyksenä ympäristökouluttajan osion osalta. Kummikoulu vuoden päätteeksi järjestetään päätöstilaisuus.

- Tavoite:** Aloitustilaisuuden jälkeen oppilaat tietävät koulun olevan Jätekukon kummikoulu ja saavat tietoa kummikoulu lukuvuoden aiheista ja ohjelmasta. Päätöstilaisuudessa käydään läpi, mitä kummikoulu vuoden aikana on saatu aikaiseksi.
- Kesto:** Noin 20 minuuttia/tilaisuus + siirtymiset auditorioon/liikuntasaliin
- Sisältö:** Aloitus- ja päätöstilaisuuksissa käydään läpi dioilla kuvitettu esitys ja siinä on oppilaiden ja opettajien ohjelmaa sekä mahdollisesti videoita.

4.3 Paja-/teemapäivä (4 h)

Paja-/ teemapäiviä voidaan viettää koulussa joko yhtenä päivänä tai vaikkapa ympäristöviikkona. Paja-/ teemapäivän vetovastuu on opettajilla. Ympäristökouluttajan osuus riippuu päivän toteutustavasta. Ympäristökouluttaja voi esimerkiksi vetää jonkin oppitunnin sovitulle luokka-asteelle (lue lisää seuraavasta luvusta) ja tuoda lainattavia materiaaleja, kuten Jätekukon lajittelupelin.

4.4 Oppitunnit luokille (4–22 h, oppilasmäärästä riippuen)

Alla luetellut oppitunnit ovat ympäristökouluttajan vetämiä. Koulu voi valita oppitunneista haluamansa vaihtoehdot, mutta osa tunneista varataan lajitteluaiheen käsittelyyn. Näistä sovitaan suunnittelu-/koulutuspäivässä. Opettajan läsnäolo on välttämätöntä kaikilla oppitunneilla. Voit tarkistaa koulusi tuntimäärän [kohdasta 3.1.](#)

Kaikille ikäluokille

Lajittelutehtävä

Tavoite: Opetellaan lajittelemaan jätteitä

Kesto: Noin 45 minuuttia

Sisältö: Oppitunnilla lajitellaan malliroskia lajitteluastioihin. Lajittelupelin yhteydessä saadaan tietoa siitä, mitä materiaaleille tapahtuu kierrätysprosessissa. Lajittelupeli sopii kaikenikäisille, mutta jätteistä ja lajitteluastioista kannattaa valita vain osa 1–2 luokkien käyttöön, jotta peli ei ole heille liian vaikea.

Huom! Oppitunnin voi pitää helposti myös opettaja itse ympäristökouluttajan tuoma lainapelin avulla.

Esiopetukseen ja 1.–2.-luokille

Leludraama

Tavoite: Oppia arvostamaan leluja enemmän

Kesto: Noin 45 minuuttia

Sisältö: Leludraamassa oppilaat eläytyvät lelujen maailmaan. Tarinan edetessä pohditaan lelujen merkitystä ja hankintaa sekä leluilla leikkimistä ja niistä huolehtimista. (Vihreä Draama Lelumaassa-kirja)

Arkista aherrusta

Tavoite: Tutustua kiertotalouteen arkipäivän asioiden kautta

Kesto: Noin 45 minuuttia

Sisältö: Tutustutaan kiertotalouteen toiminnallisen sadun kautta. Opitaan, että kiertotalous on osa arkea ja kuinka jokainen meistä voi arkisten asioiden kautta olla osa ratkaisua.

3.–6.-luokille

Luonnonvarojen säästäjät – Tapaus kännykkä

- Tavoite:** Oppia ymmärtämään, että tuotteisiin tarvitaan raaka-aineita, jotka tulevat luonnosta
- Kesto:** Noin 45 minuuttia
- Sisältö:** Tunnin aikana tutustaan kännykän elinkaareen leikkien ja keskustellen. Leikin lomassa opitaan ymmärtämään, että kaikki tavarat tulevat luonnosta sekä opitaan tapoja vähentää luonnonvarojen käyttöä ja ymmärretään, miksi se on tärkeää.

Kiertotalouskierros

- Tavoite:** Ymmärtää, mitä kiertotalous on ja miten voi itse olla osa sitä arkisten asioiden kautta
- Kesto:** Noin 45 min
- Sisältö:** Oppitunnilla selvitetään, mitä kiertotalous oikein on ja opitaan, miten arkisten asioiden kautta voi olla mukana sen toteuttamisessa. Tunti koostuu lyhyestä infosta ja hauskoista tehtävistä.

4.–6.-luokille

Meidän perheen loma

Tavoite: Pohtia erilaisia kuluttajan rooleja

Kesto: Noin 45 minuuttia

Sisältö: Osallistujat jaetaan pieniin ryhmiin, jotka valitsevat itselleen roolit. Roolien valitsemisen jälkeen ”perheet” vastaavat lomanviettoon liittyviin kysymyksiin roolinsa mukaisesti yrittäen tehdä joko luontoa kuluttavia tai säästäviä valintoja. Lopuksi lasketaan pisteet ja mietitään oliko eniten kuluttavan perheen loma mukavin tai vähiten kuluttavan ikävin.

Onnellinen ostamalla? – Varjoteatterityöpaja kestävästä kuluttamisesta

Tavoite: Kulutuskulttuurin järkevyyden miettiminen

Kesto: 45 minuuttia

Sisältö: Tunnilla oppilaat tekevät valmiiseen käsikirjoitukseen tukeutuen ryhmissä parin minuutin varjoteatteriesityksiä, jotka lopuksi esitetään koko luokalle. Esitysten teemoina ovat kulutuskulttuuri, mainonta, onnellisuus, jätteet ja ruokavalinnat.

5.-6.-luokille

Vaarallinen jäte oppitunti

- Tavoite:** Oppia tunnistamaan, lajittelemaan ja käsittelemään oikein vaarallisia jätteitä
- Kesto:** 45 minuuttia
- Sisältö:** Tunnilla kierretään rasteilla ja tehdään tehtäviä mm. vastataan muutamiin kysymyksiin ja tunnistetaan kemikaalien varoitusmerkkejä. Lopuksi pelataan tietovisa (**Kahoot**).

7.–9.-luokille

Vaarallinen jäte oppitunti

- Tavoite:** Oppia tunnistamaan, lajittelemaan ja käsittelemään oikein vaarallisia jätteitä
- Kesto:** 45 minuuttia
- Sisältö:** Tunnilla kierretään rasteilla ja tehdään tehtäviä mm. vastataan muutamiin kysymyksiin ja tunnistetaan kemikaalien varoitusmerkkejä. Lopuksi pelataan tietovisa (**Kahoot**).

Ruokaostoksilla – ruoan ympäristövaikutukset

- Tavoite:** Oppia arvioimaan omia ruokavalintoja ympäristönäkökulmasta
- Kesto:** 45 minuuttia
- Sisältö:** Tehdään ostosvalintoja ja vertaillaan tuotteiden valmistuksen aikana kuluneita luonnonvaroja ja syntyneitä hiilidioksidipäästöjä. Huomataan, että ruokajätteen vähentäminen on helppo tapa vähentää ruoan ympäristövaikutuksia.

Jätteen määrän vähentäjän -oppitunti

Tavoite:	Oppia arvioimaan oman toiminnan vaikutuksia jätteen määrän vähentämiseen ja saada käsitys lajittelun merkityksestä.
Kesto:	45 minuuttia
Sisältö:	Vastataan tunnin aluksi ryhmissä muutamiin kysymyksiin. Kysymysten aiheet käsitellään tunnin aikana. Aiheita ovat mm. kertakäyttötuotteet, vaatteet, ruokahävikki ja elektroniikka.
Huom!	Aiheeseen liittyen voi mm. kotitalouden tunnilla tehdä riperuokaresepteistä valmistetun aterian. Miettikää ryhmän kanssa, mitä ruokia kotona jää usein käyttämättä ja etsikää sopivia reseptejä esim. osoitteessa www.saasyoda.fi

8.-9.-luokille

Circula – kiertotalous ja yrittäjyyspeli

Tavoite:	Oppia ymmärtämään, mitä kiertotalous on ja miten meistä jokainen voi olla omalta osaltaan luomassa kestäväää tulevaisuutta.
Kesto:	Noin 2 tuntia
Sisältö:	Circula® Kiertotalous- ja yrittäjyyspelissä tutustutaan kiertotalouteen lautapeliä tai Virtuaali-Circulaa pelaten. Siinä tarvitaan mm. luovaa tiimityötä, erilaisia pelaajien olemassa olevia taitoja ja vahvuuksia. Peli tarjoaa pelaajille malleja vastuullisesta liiketoiminnasta ja näköalaa kestävään tulevaisuuteen. Samalla opitaan tuntemaan ja arvostamaan omia ja muiden vahvuuksia.

5. Muu toiminta

5.1 Paja-/teemapäivät

Paja- tai teemapäivät ovat mieleenpainuva tapa syventää ympäristöasioiden käsittelyä koulussa ja hyvä lisä kummikouluvuoteen. Paja-/ teemapäivän suunnittelemiseen ja toteuttamiseen voi käyttää ympäristökouluttajan tunteja. Sen toteuttaminen ei kuitenkaan vaadi ympäristökouluttajan läsnäoloa. **Jos ympäristökouluttajan tunteja halutaan käyttää paja-/teemapäivään niin aiheet ovat:**

- Lajitteluoppitunti tai –info
- Muut oppitunnit luokille
- Lajitteluasemavierailu

Paja-/ teemapäiviä voidaan viettää koulussa joko yhtenä päivänä tai pitää vaikka kokonainen ympäristöviikko. Työpajojen teemana ovat jätteet ja kohtuullinen kulutus. Alla on lueteltu erilaisia ideoita helpottamaan paja-/teemapäivän järjestämistä. Osa alla edotetuista työpajoista on tiedollisia ja toiminnallisia, osa leikkipajoja sekä osa kädentaito- ja taideainepajoja. Pajat on jaoteltu suuntaa-antavasti luokka-asteiden mukaan.

Huom! Kädentaito- ja taideaineiden yhteydessä olisi hyvä painottaa uusiomateriaalien käytön merkitystä, jotta pajojen perusidea ei jää pelkästään mukavaksi puuhasteluksi. Vanhasta materiaalista valmistetut tuotteet eivät kuluta ympäristöä samalla tavalla kuin uudet kaupasta hankitut materiaalit. Tavoitteena on valmistaa jotain hyödyllistä ja tarkoituksenmukaista.

5.1.1 Kaikille luokille (1–9) sopivat tehtävät

Biojätepussi (5–10 minuuttia)

Tabloid-kokoisesta sanomalehdestä saa helposti taiteltua tanakan biojätepussin [Jätekukon video-ohjeen](#) avulla.

Aineeton lahjakortti

Aineettoman lahjan voi antaa kenelle vaan ja se ilahduttaa usein antajaansa ja saajaa enemmän kuin perinteinen tavaralahja.

Aineeton lahja voi olla vaikkapa:

- aamupala äidille
- auton imurointilahja isälle tai
- elokuvailta ystävän kanssa
- lisää vinkkejä [Anna jotain muuta -sivuilta](#)

Korttipohjan voi toteuttaa tukevalle kartongille kauniista lehtileikkeistä tai kangastilkuista. Kirjoita tai piirrä lahjoitettava asia toiselle puolelle korttia. Aikakausledestä tai julisteesta voi myös taitella kirjekuoren lahjakortille.

Tavaravaihtotori

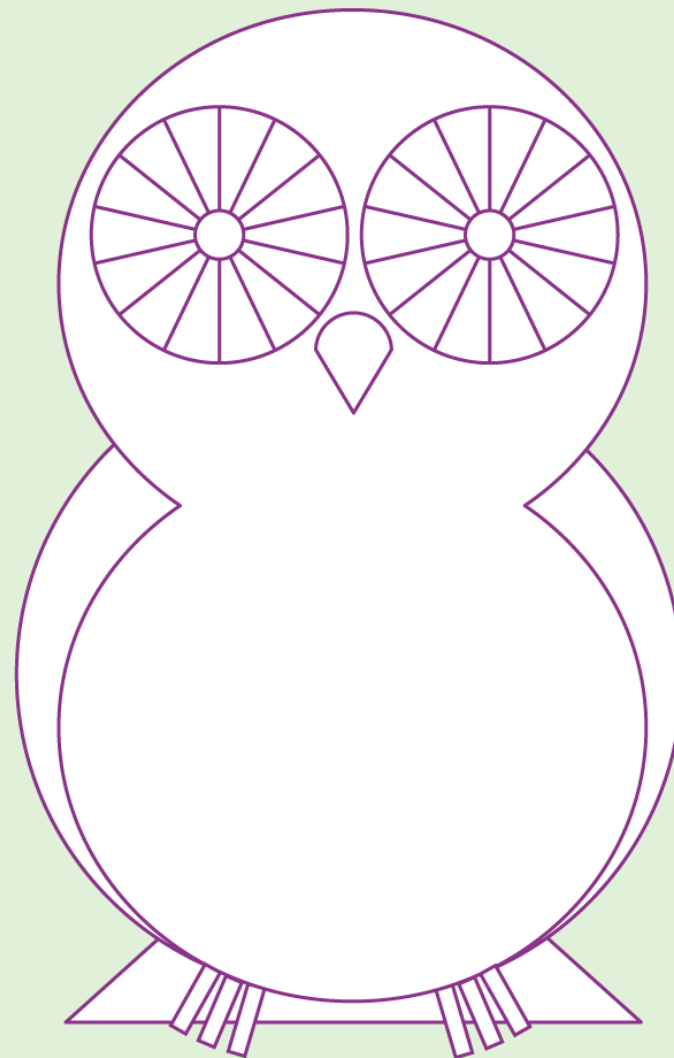
Tempauksessa oppilaat voivat tuoda esim. 1-3 tavaraa ja saavat niitä vastaan vaihtokuponkeja, joilla voivat valita torilta itselleen mieleisen tavarat/tavaroita. Tavaroiden vastaanottoa voivat hoitaa ympäristötiimin ja –ryhmän jäsenet tai sovitut henkilöt. Ideana on huomata, että toisen tarpeeton tavara voi olla toisen aarre. Näin myös saadaan tavarat käyttöikää pidemmäksi eivätkä ne päädy jätteeksi liian nopeasti.

Tilataideteos kierrätysmateriaaleista

Koulun yhteistiloihin valmistettava ”kollaasi”, jonka toteutuksessa käytetään kierrätysmateriaaleja. Työllä pitää olla tukeva pohja, johon on piirretty valmiin kuvan/tekstin ääriviivat. Tekstiksi voi valita jonkun kummikouluvuoden teemaan kuuluvan lauseen, esim. ”Kierrätys kunniaan”. Materiaalia voidaan kerätä koululla ja pyytää oppilaita tuomaan sitä kotoa. Lisäksi materiaalia voi etsiä kierrätyskeskusten ilmaislaatikoista.

Tavara kannattaa lajitella ennen aloitusta värien mukaan. Oppilaat liimaavat kangasta/tavaroita paikoilleen omalla vuorollaan ja valmistavat työstä yhteisen kokonaisuuden. Työllä kannattaa olla sama ohjaaja koko päivän, tai etukäteen mietityt erittäin selkeät ohjeet.

Esimerkiksi Rastaaan koulussa 5–6-luokkalaiset tekivät pöllömaskotteja vanhoista kankaista. Tilkut on leikattu vanhoista vaatteista ja koululle kertyneistä ylijäämäkankaista. Pohjana on käytetty pahvilaatikosta leikattuja suuria pahveja.

5.1.2 Alakoulun pajapäiväideat

Leludraama (luokat 1–2, 60 min)

Opettajan vetämässä ohjelmassa eläydytään lelujen maailmaan leikkien ja tarinan avulla. Työpajan teemana on kohtuullinen kuluttaminen ja tarkoituksena on pohtia lelujen merkitystä ja hankintaa. Valmis opetusmateriaalipaketti [Vihreää draamaa lelumaassa](#) sisältää draamaohjelmat Lelumaan tulevaisuus vaarassa ja Lelukoira Tatun avunpyyntö.

Tietokilpailu ja panttileikki (luokat 1–2, 45 min)

Tietokilpailussa oppilaat jakautuvat pieniin ryhmiin ja vastaavat kirjallisesti opettajan esittämään kymmeneen jätetieheiseen kysymykseen. Kysymykset käydään lopuksi yhteisesti läpi ja lasketaan yhteen oikeat vastaukset. Voittajaryhmä saa esimerkiksi lähteä ensimmäisenä ruokailuun tai välitunnille, tai saa muilta raikuvat aplodit. Panttileikissä kisataan leikkimielisesti lajittelutiedoissa ja vastuullisen kulutuksen taidoissa.

Tietokilpailu jätteistä

Kysymykset

1. Mitä sanomalehdelle tapahtuu, kun se viedään paperinkeräysastiaan?
2. Mistä muovi on valmistettu?
3. Mistä rautaa saadaan?
4. Mitä kompostimadot tekevät biojätteille?
5. Mitä perunankuorille tapahtuu kompostissa?
6. Mitä materiaalia tai raaka-ainetta säästämme, kun säästämme paperia?
7. Miksi kännykän akkua ei saa heittää roskikseen?
8. Mistä lasi valmistetaan?
9. Voiko roskien määrää vähentää poimimalla roskan maasta?
10. Mitä kierrätetyistä maitopurkeista valmistetaan?

Vastaukset

1. Siitä valmistetaan uutta paperia paperitehtaassa.
2. Öljystä.
3. Kaivetaan maasta metallikaivoksissa ja metallin kierrätyksestä.
4. Syövät niitä ja tekevät niistä multaa.
5. Niistä tulee multaa.
6. Puuta.
7. Se on vaarallista jätettä ja sisältää ympäristölle ja terveydelle haitallisia aineita.
8. Hiekasta.
9. Ei, sillä ne eivät häviä keräämällä vaan siirtyvät maasta roskikseen.
10. Vessapaperirullia.

Panttileikki

Leikinvetäjällä (opettajalla) on etukäteen paperilapuille kirjoitettuja kysymyksiä. Osallistujat antavat leikinvetäjälle jonkin pantin, kuten penaa lin, reppumaskotin tai avaimenperän. Pantit kerätään yhteen kasaan. Leikinvetäjä ottaa silmät suljettuna panttikasasta ensimmäisen pantin. Pantin omistaja ottaa niin ikään sokkona paperilappujen joukosta yhden ja lukee saamansa kysymyksen ääneen. Jotta pantin omistaja saisi panttinsa takaisin, hänen on vastattava oikein lapusta lukemaansa kysymykseen. Jos hän epäonnistuu tehtävässä, kysymys palautetaan paperilappujen joukkoon ja pantti jää odottamaan seuraavaa lunastuskertaa. Edellinen vastausvuorossa ollut leikkijä ottaa silmät suljettuina panttikasasta seuraavan pantin ja leikki jatkuu, kunnes kaikki ovat saaneet takaisin oman panttinsa.

Esimerkkikysymyksiä:

- Luettele kolme eri lajitteluastiaa.
- Kerro, mitä jätteitä omassa luokassa lajitellaan.
- Millaisia jätteitä koulussa/luokassa syntyy? Luettele viisi esimerkkiä.
- Missä on koulun lähin kierrätyspiste?
- Mitä voit askarrella metallitölkeistä?
- Miksi eläimet eivät tarvitse roskapussia?
- Mihin sekajätteet päätyvät?
- Mitä biojätteestä tulee, kun se lajitellaan?
- Mitä luonnonmateriaalia säästetään, kun kierrätetään paperia?
- Miten banaanit kannattaa pakata kaupassa?
- Mikä on parempi vaihtoehto muovipussille?
- Millaisista karkeista tulee vähiten roskaa?
- Millaisesta ruoasta tulee vähiten roskaa?
- Mitä ei tarvitse ostaa kaupasta omaksi, vaan voi lainata tai vuokrata? Yksi esimerkki.
- Mitä tavaroita voi hankkia käytettyinä?
- Mistä voi ostaa vanhoja tavaroita?
- Nimeä yksi kotona löytyvä turha tavara.
- Mitä voi tehdä pieneksi jääneelle vaatteelle? Yksi esimerkki.

Ulkoleikkejä (luokat 1–4)

Lataa [Kierrätyskeskuksen sivuilta](#) ohjeita ulkoleikkeihin:

- Kuka pelkää kompostimatoa? Versio Kuka pelkää Jäämiestä -leikistä, jossa kerrataan biojätteen lajittelua
- Ympäristönsäästäjän värileikki: perinteistä värileikkiä mukaileva versio, jossa eteenpäin pääsee, jos on tehnyt ympäristötekoja
- Matikkapelin ”36” ympäristöversio: Joukkuepeli, jossa heitetään noppaa ja edetään nopan osoittaman luvun mukaan eri tehtävärasteille. Rasteja etsitään ulkona juosten, joten pelissä pääsee myös purkamaan energiaa. Materiaali on englanniksi. Tehtävän tekemistä varten paikan tulisi olla sellainen, josta löytyy maasta käpyjä, oksia, lehtiä ja sammalta. Ota mukaan myös pienet kannelliset rasiat tai kangaspussit tms. Niitä tarvitaan 6-9 –vuotiaiden tehtävässä 29. [MAPPA.fi > pelin tehtävät ja kysymykset 6–9 ja 9–12-vuotiaille.](#)

Onko Eikka Etevä kotona?

- Idea on sama kuin tervapadassa, eli juostaan piirin ympäri ja joka ehtii viimeisenä vapaalle paikalle, jää kiertämään rinkiä vastapäivään.
- Rinkiä kiertävä koputtaa jonkun olkapäälle ja kysyy: ”Onko Eikka kotona?”
- Jos vastaus on ”kyllä” niin molemmat lähtevät juoksemaan vastakkaisiin suuntiin ja yrittävät ehtiä vapaalle paikalle.
- Jos taas vastaus on ”ei”, niin vastaaja joutuu keksimään selityksen siihen missä Eikka on.
- Vastauksen tulee liittyä ympäristötekoihin (esimerkiksi: lajittelemassa, kirppiksellä tai lainaamassa kirjaa).

Lajitteluleikki Maa-meri-laiva periaatteella

1. versio:

Maahan piirretään kolme tai useampia viivoja, jotka nimetään haluttujen roska-astioiden mukaan, esimerkiksi bio, kartonki ja vaarallinen jäte. Ennen aloitusta kerrataan, mitä jätettä mihinkin astiaan saa laittaa. Osallistujat asettuvat riviin saman viivan taakse. Ohjaaja huutaa jonkun roskan nimen ja leikkijöiden pitää juosta sille viivalle, jonne roska kuuluu. Väärälle viivalle menevä juoksija putoaa pois pelistä. Leikin voittaa viimeiseksi jäljelle jäänyt juoksija. Hän saa seuraavalla kierroksella olla leikin vetäjä.

2. versio:

Maahan piirrettyjen viivojen sijaan roskiksiksi valitaan huutoetäisyydellä olevia kohteita, kuten lipputanko, suuri koivu tai hiekkalaatikko. Peliin voi ottaa mukaan lajitteluastioiden lisäksi myös tavaroiden uudelleenkäytön ja kierrätyskeskuksen.

Shoppailuhysteriavirustesti

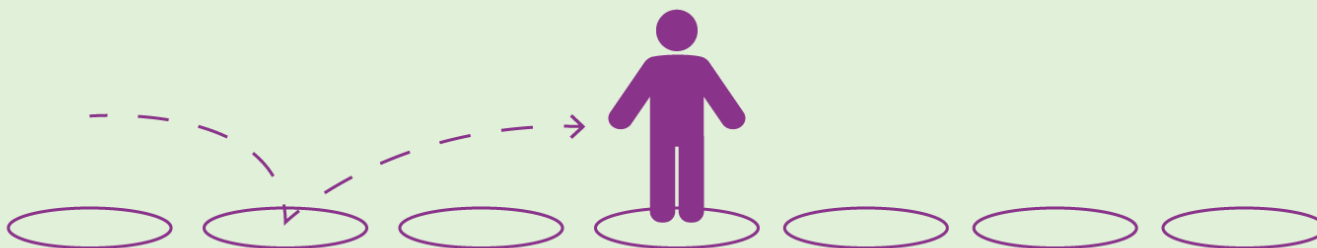
Oletteko sairastuneet shoppailuhysteriaan? Asettukaa riviin isohkoon tilaan ja tehkää virustesti. Virus on iskenyt pahimmin niihin, jotka liikkuvat vähiten. Miettikää lopuksi mahdollisia parannuskeinoja tartunnan saaneille henkilöille.

Testi toimii näin:

A-vastaus: astutaan kaksi askelta eteenpäin.

B-vastaus: astutaan yksi askel eteenpäin.

C-vastaus: pysytään paikoillaan.

Kysymykset:

1. Kuinka usein ostat tavaraa, lelun tai vaatteita, joka tuntuu jälkeenpäin turhalta ja tylsältä?
  - A. Kerran vuodessa.
  - B. Kerran kuukaudessa.
  - C. Melkein joka kerta, kun käyn kaupassa.
2. Kuinka usein pyydät vanhemmilta lisää rahaa ostoksiin?
  - A. En koskaan.
  - B. Noin kerran kuukaudessa.
  - C. Joka viikko.
3. Kuinka usein sinun tekee mielesi ostaa jotain uutta?
  - A. Pari kertaa vuodessa, en seuraa uutuuksia.
  - B. Silloin tällöin.
  - C. Aina, kun uusia tuotteita tulee kauppoihin.
4. Kuinka usein leikit kavereiden kanssa jotain, mihin ette tarvitse leluja?
  - A. Joka päivä.
  - B. Kerran viikossa.
  - C. En ole tehnyt sellaista koskaan.
5. Kuinka usein tulet kotiin tyhjin käsin kaupasta, koska et ostanut mitään?
  - A. Usein, kun en ole löytänyt, mitä etsin.
  - B. Kerran viikossa.
  - C. En koskaan, sillä haluan ja saan aina jotain uutta.
6. Mikä on mielestäsi paras syntymäpäivälahja?
  - A. Hauska retki kavereiden seurassa.
  - B. Rahaa, jotta voi ostaa, mitä tarvitsee.
  - C. Paljon kauniita paketteja, joissa on pientä tavaraa.
7. Miten usein katselet mainoksia, jotka innostava sinua ostamaan jotain uutta?
  - A. Aika harvoin, koska mainokset eivät kiinnosta minua.
  - B. Aika usein, koska näen mainoksia joka puolella.
  - C. Monta kertaa päivässä.

Sanomalehtiaskartelua (luokat 1–3)

- Sanomalehtihattujen taitteluohjeita: pillerihattu ja muunnokset, merirosvohattu, kartiohattu
- Sanomalehtikala: Piirretään ja väritetään kala taitetulle sanomalehdelle. Leikataan kala irti (sekä etu- että takapuoli) ja nidotaan reunoista yhteen. Täytetään kala rutistetuilla lehtitolloilla ja nidotaan reunat loppuun asti kiinni. Kalan askarteluohje ja muita paperiaskarteluohjeita

Ympäristötaidetta ulkona (luokat 1–6)

Ympäristötaiteen teossa voidaan käyttää luonnonmateriaaleja, kuten syksyn lehtiä, lunta ja jätettä. Työt voivat olla etukäteen tarkkaan suunniteltuja tai niitä voi tehdä hetken inspiraatiosta. Työhön voidaan yhdistää toiselle annettu aineeton ilo, jolloin työn voi toteuttaa esimerkiksi vanhainkodin, palvelutalon, kirjaston tai päiväkodin pihassa. Taideteoksista kannattaa ottaa kuvia ja esitellä niitä esim. kummikouluohjelman päätöstilaisuudessa keväällä.

Kierrätysshahmopaja (luokat 1–6)

Koululle kertyneistä vanhoista löytötavaroista voi koota kaikenlaista kivaa. Karamzinin koululla järjestettiin luokkien välinen kilpailu siitä, mikä luokka tekee hauskimman maskotin kierrätysmateriaaleista. Ympäristöryhmä valitsi voittaja luokan, joka sai voiton kunniaksi jätskit.

Hyvälaatuiset ja puhtaat löytötavarat, joille ei ole löytynyt omistajaa voi tietysti myös lahjoittaa esim. UFF:lle, Punaiselle Ristille (Kontti-myymälät), Elävä säätiölle (Elävä kauppa -myymälät) tai paikallisiin kierrätyskeskuksiin ja -myymälöihin.

Videopaja

Katsotaan aiheeseen sopivia videoita. Niitä on listattu kansion [luvussa 8.5.](#)

Toimittajapaja

Ympäristöryhmä tai muu toimittajan työstä innostunut oppilasryhmä seuraa teemapäivän ajan toimintaa eri pajoissa. Pajoista otetaan valokuvia ja haastatellaan pajoihin osallistuvia oppilaita ja opettajia. Materiaalista voi koostaa jutun koulun lehteen, blogiin tai nettisivuille. Työn voi koota myös posteriksi koulun seinälle tai tehdä aiheesta päivänavauksen.

Ehdotuksia tiedon koostamiseen:

1. Pajan nimi ja lyhyt kuvaus pajasta
2. Osallistuva luokka ja opettaja
3. Kysymyksiä kahdelle oppilaalle ja opettajalle: Minkä ympäristöasian opit pajassa?
Mikä pajassa on ollut hauskinta? Mitä aiot kertoa pajasta kotona?
Olisiko samanlainen päivä kiva toteuttaa joka vuosi?

5.1.3 Yläkoulun teemapäiväideat

Riperuokapaja

Kotitalousopettajan vetämäksi sopii paja, jossa suunnitellaan riperuokareseptejä. Opettaja ohjeistaa, että riperuokareseptissä tulee olla yleinen helposti jääkaappiin jäävä ruoka, kuten keitetyt perunat, pasta tai tummuneet banaanit. Opettaja voi valita parhaan reseptin tai luokka äänestää sen. Voittajareseptin mukaan tehdään ruokaa seuraavalla kotitalouden tunnilla.

Tutustu [riperuokaohjeisiin](#).

Vertaile eri ruokatuotteiden [ilmastovaikutuksia](#) (englanniksi).

Ympäristöaiheinen ainekirjoitus

Helppo pajaidea äidinkielen tunnille. Tarkoituksena on tutustua jätteiden aiheuttamiin haasteisiin ja kirjoittaa aiheesta aine, kolumni tai reportaasi. Aineistona voidaan käyttää esimerkiksi ajankohtaisia lehtileikkeitä, joiden perusteella oppilaat kirjoittavat oman jutun aiheesta.

Tunnilla voidaan hyödyntää myös Ympäristökoulu Polun, Sanomalehtien liiton ja WWF:n tuottamaa Ympäristötoimittajamateriaalia, jossa on valmiita aihetta pohjustavia tekstejä ja niihin liittyviä kirjoitusta auttavia kysymyksiä. Materiaalin voi pyytää ympäristökouluttajalta.

Nettipaja: Omat kulutusvalinnat ja lajittelu

Pajassa oppilaat pääsevät pelaamaan ympäristöaiheisia verkkopelejä ja tekemään testejä. Ympäristöaiheisia pelejä ja testejä löytyy esimerkiksi [kappaleesta 8.4](#).

Videopaja

Katsotaan aiheeseen sopivia videoita. Niitä on listattu kansion [luvussa 8.5](#). Videopaja sopii hyvin esimerkiksi englannin tunnille, sillä ympäristöaiheisia videoita löytyy paljon englanninkielisinä.

Vastamainospaja

Eetti ry:n [Kuluttaminen ja medialukutaito](#) -materiaaleista löytyy ohjeet ja materiaalit vastamainospajan toteuttamiseen. Oppilaat voivat tehdä heille tarkoitettut tehtävät myös ennakkotehtävinä ennen varsinaista vastamainospajaa tai niitä voi yhdistää opettajan materiaalien kanssa. Inspiraatiota mainoksiin voi hakea myös [mainoskupla.fi](#) -sivustolta.

Vaatteiden tuunauspaja

Vaatteita voi tuunata äärettömän monella tapaa eikä uusia vaatteita aina tarvitse hankkia. Vanhoja vaatteita voi yhdistellä uusiksi tai paikata näyttävällä koristeella uudenveroiseksi. Esimerkiksi T-paidan tuunauksessa vanha paita uudistuu yksinkertaisesti kiinnittämällä siihen toisesta vanhasta paidasta tai muusta kankaasta leikattu kuva. Tuunattujen vaatteiden esittämiseksi voidaan järjestää muotinäytös.

Tuunausvinkkejä löytyy internetistä rajattomasti, hyviä linkkejä sekä opas on esitelty [kappaleessa 8.3.](#)

[Käytä vaatteitasi – Käytä päätäsi – Vaali ympäristöä!](#) 1,20 minuutin lyhyt animaatio vaatteiden tuotannon ympäristövaikutuksista ja vaatteiden käyttöä pidentämisestä sopii alustukseksi tuunauspajalle.

Polkupyörän korjaus- ja huoltopaja

Työpajassa voidaan huoltaa pyörät kesäksi kuntoon tai talviteloille. Samalla pajassa opitaan helppoja huoltotoimia, joita oppilaat voivat itsekin tehdä pitääkseen pyörän kunnossa.

Taustatietoa:

- Lista keskeisistä huoltotoimista löytyy esimerkiksi luontoon.fi -sivustolta. Hae esim. sanoilla ”pyörän huolto”.
- [Polkupyörän huolto ja korjaus -wikiopas](#) kertoo lisää pyörän huoltamisesta ja korjaamisesta.
- Fred Milsonin Polkupyöräkirja (2010) on kattava perusopas pyöränhuoltoon ja korjaukseen.

Toimittajapaja

Ympäristöryhmä tai muu toimittajan työstä innostunut oppilasryhmä seuraa teemapäivän ajan toimintaa eri pajoissa. Pajoista otetaan valokuvia ja haastatellaan pajoihin osallistuvia oppilaita ja opettajia. Materiaalista voi koostaa jutun koulun lehteen, blogiin tai nettisivuille. Työn voi koota myös posteriksi koulun seinälle tai tehdä aiheesta päivänavauksen. HUOM! Kannattaa kysyä paikallislehdestä mahdollisuutta kirjoittaa teema/pajapäivästä lehtijuttua 😊

5.2 Vierailukohteet

Vierailut ovat koulun omatoimisesti järjestettävissä.

Kuopion jätekeskus (luokat 3–9, ympäristöryhmät)

Jätekukko tarjoaa mahdollisuuden vieraillla Kuopion jätekeskuksella. Mielenkiintoisella ja silmiä avaavalla vierailulla esitellään mm. lajitteluasema, vanha sekajätteen loppusijoitusalue ja käydään läpi lajitteluun liittyviä asioita. Nykyään Jätekukon toimialueen sekajätteet kuljetetaan Riikinvoiman ekovoimalaitokselle, jossa se hyödynnetään kaukolämmöksi ja sähköksi.

Retkeen kuluu aikaa noin 1,5 tuntia. Opastus on koululle maksutonta. Huom! Koulu järjestää ja kustantaa bussikuljetuksen itse. Vierailulle varustauduttava sään mukaan, sillä vierailulla liikutaan myös ulkona. Kysy lisää ympäristökouluttajalta.

Vierailun innoittamana kouluun voidaan perustaa jätenäyttely vaikkapa vierailulla otetuista kuvista ja kierrätyskelpoisista jätteistä. Näyttelyyn voivat tutustua koulun muut luokat, henkilökunta ja oppilaiden vanhemmat.

Jätekukon lajitteluasema (luokat 0–9, ympäristöryhmät)

Vierailun tavoitteena on oppia, mitä kaikkea sekajätteestä voidaan lajitella erikseen ja siihen, mitä erilleen lajiteltaville jätteille tapahtuu. Vierailun kesto on 30-45 minuuttia. Lajitteluasemalle voi saapua kävellen, julkisella liikenteellä tai tilausbussilla. Koulu järjestää ja kustantaa bussikuljetuksen itse. Vierailulle on varustauduttava sään mukaan, sillä vierailulla ollaan koko ajan ulkona. Kysy vierailu mahdollisuutta ympäristökouluttajalta.

Vierailun innoittamana kouluun voidaan perustaa jätenäyttely vaikkapa vierailulla otetuista kuvista ja kierrätyskelpoisista jätteistä. Näyttelyyn voivat tutustua koulun muut luokat, henkilökunta ja oppilaiden vanhemmat.

Ekovoimalaitos, Riikinvoima Oy (luokat 4–9)

Riikinvoima Oy:n järjestämä opastus ekovoimalaitoksella tutustutaan sekajätteen energiahyötykäyttöön, ekovoimalaitoksen tekniikkaan sekä laajemmin jätteestä energiaa tuotantoon. Kokonaisuus käydään läpi kuvin ja sanoin sekä lyhyellä kiertokäynnillä voimalaan. Tutustumiskierros kestää 1,5–2 tuntia. Varaukset vierailulle tehdään netissä osoitteessa: <http://riikinvoima.fi/vierailut/>

Vierailulta kannattaa ottaa kuvia ja videota (kysykää lupa), joita voi esitellä koululla muille oppilaille ja opettajille ja kertoa vierailulla tehdyistä havainnoista. Vierailun innoittamana kouluun voidaan perustaa myös jätenäyttely vaikkapa vierailulla otetuista kuvista ja kierrätyskelpoisista jätteistä. Näyttelyyn voivat tutustua koulun muut luokat, henkilökunta ja oppilaiden vanhemmat.

Yrityskylä (6-luokat)

Olemme mukana Yrityskylä Itä-Suomessa. Koulunne 6-luokkalaisten [Yrityskylävierailu](#) voivat päästä töihin pienen yritykseen ja vahvistaa sitäkin kautta kummikouluvuoden teemaa. Kummikoulun kannattaa mainita haluavansa Jätekukon mukaan osaksi yrityskylä kokonaisuuttaan.

6. Kummikouluohjelman aikataulu

Suuntaa antava aikataulu kummikouluvuodelle.

OHJELMAN KÄYNNISTYS

- Ympäristötiimin kokous, ohjelma käyntiin ja teeman esittely
- Ympäristöryhmän tapaaminen, ohjelma käyntiin ja teeman esittely
- Lähtötilanteen kartoitus

OHJELMAN SUUNNITTELU

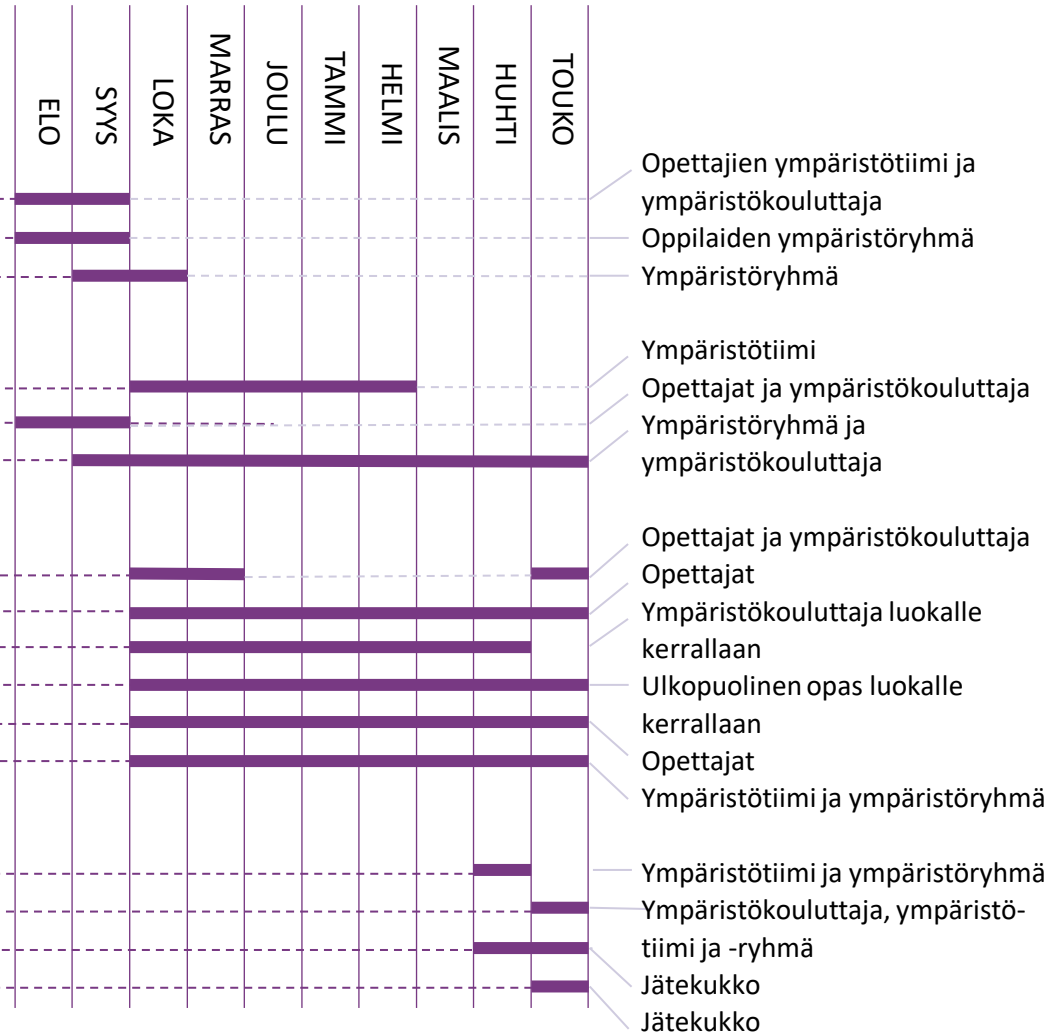
- Tavoitteiden asettaminen
- Puolikas suunnittelu-/koulutuspäivä (esim. VESO) opettajille
- Ympäristöryhmän ja -tiimin toiminta, ohjelman näkyvyys koulussa

OHJELMAN TOTEUTUS

- Koko koulun aloitustilaisuus ja päätöstilaisuus
- Teema-/pajapäivä
- Oppitunnit
- Vierailut
- Opettajien omat oppitunnit
- Tempaukset vuosikalenterin mukaan

OHJELMA LOPETUS

- Loppukartoitus
- Keskustelu koululla kummikouluvuodesta
- Palautteen keruu
- Diplomi koululle

7. Apua alku- ja loppukartoitukseen sekä tehtäviä ympäristöryhmälle

Jättemäärien ja kulutustottumusten kartoitus on hyvä lähtölaukaus kummikouluohjelmalle. Kartoitus kannattaa tehdä kummikouluvuoden aluksi ja toistaa vuoden tai kampanjan lopuksi, jotta pääsette näkemään työnne tulokset selkeämmin. Tämän kansion liitteenä olevat kartoituslomakkeet toimivat apuna tietojen keräämisessä. Kartoituslomakkeet sopivat sekä oppilaiden että henkilökunnan käyttöön. Lomakkeita voi myös käyttää soveltuvin osin tai osana itse tehtyä kartoituslomaketta.

7.1 Liitteenä löytyvät kartoituslomakkeet:

Jätteen vähentäjän tutkimukset HSY, oppilaiden käyttöön ([liite 4](#))

- Lomake 1. Ruokalan jätekartoitus
- Lomake 2. Luokkahuoneen kartoitus
- Lomake 3. Opettajahuoneen kartoitus
- Lomake 4. Roskakatoksen paperinkeräysastian tarkistus
- Lomake 5. Koulusihteerin haastattelu
- Lomake 6. Kouluisännän haastattelu
- Lomake 7. Siistijän haastattelu
- Lisätutkimuksia. Lautasjätteiden seuranta – ruokajätepoliisit
- Lisätutkimuksia. Ympäristötietotesti

Keke koulussa oppaan kartoituslomakkeet, sekä henkilökunnan että oppilaiden käyttöön ([liite 6, s. 75–81](#)). Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys- sekä Kestävä kulutus –lomakkeet ovat kummikoulu ohjelman teeman mukaisia.

- Energian säästäminen
- Veden säästäminen
- **Jätteen synnyn ehkäisy ja kierrätys** (kummikoulu ohjelman teema)
- **Kestävä kulutus** (kummikoulu ohjelman teema)
- Kestävät ruokavalinnat
- Lähiympäristö
- Kulttuuriperintö ja monikulttuurisuus
- Turvallisuus
- Yhteisöllisyys

Kartoitusten tavoitteena on kartoittaa koulun tilannetta ja selvittää yhdessä, missä voitaisiin parantaa. Tutkimukset ovat hyvä keino motivoida oppilaita osallistumaan koulun ympäristötyöhön. Haastateltaville voidaan antaa kysymykset etukäteen, jotta niihin on helpompi vastata, kun oppilaat tulevat tekemään haastattelua. Alkukartoituksen perusteella asetetaan vuoden tavoitteet (esim. biojätteen ja paperinkulutuksen määrän vähentämiseksi) ja loppukartoituksessa nähdään tavoitteiden toteutuminen.

Kartoitusten tuloksia esitellään koulussa mahdollisimman laajasti. Oppilaat voivat kertoa tehdyistä tutkimuksista esimerkiksi tietoiskuina keskusradiossa, ilmoitustaululla tai koulun verkkosivuilla. Esimerkiksi Rastaalan koulussa ruokajättekartoitusten tulokset laitettiin esille ruokalaan koko koulun nähtäväksi.

7.2 Tehtäviä alakoulun ympäristöryhmälle:

Lajittelukyltit

Koulun luokista, opehuoneesta ym. tiloista löytyy erilaisia lajitteluastioita, mutta niiden merkitseminen voi olla puutteellista. Jos tämä huomataan lajitteluasioita pohdittaessa tai alkukartoituksessa, niin astioihin tai niiden lähelle voi askarrella lajittelukyltit. Jätekukolta on saatavissa myös astiatarroja sekä tulostettavia julisteita, joita voi myös hyödyntää astioiden merkkeämisessä.

Lajittelutehtävä malliroskillä

Ympäristöryhmä voi pyytää koulukummilta lainaan lajittelutehtävän ja harjoitella omia lajittelutaitojaan ja kartuttaa tietojaan. Tehtävän materiaaleja on mahdollista hyödyntää myös paja- tai teemapäivässä ja kierrättää luokkien kesken. Ympäristöryhmä voi koota lajittelutehtävää varten materiaalit myös itse. Tarvitsette:

- Malliroskia (muovi-, kartonki ja lasipakkaukset, metalli, biojäte, paperi, tekstiilit, sähkölaitteet, vaaralliset jätteet ja sekajäte)
- 10 lajitteluastiaa ja tarrat tai kyltit niiden merkitsemistä varten
- Ohjeen tehtävän tekemiseen (tiedot, mihin mikin roska tulee lajitella)

Löytötavarat talteen

Minne koulunne löytötavarat päätyvät ja löytävätkö tavaransa hukanneet ne uudelleen? Selvittääkää löytötavaroiden kohtalo ja määrä. Miettikää yhdessä, miten ne saataisiin paremmin takaisin omistajilleen? Pajapäivä materiaaleissa on myös idea löytötavaroiden hyödyntämiseen, jos ne eivät päädy takaisin omistajilleen eikä niitä voida lahjoittaa eteenpäin.

7.2 Tehtäviä yläkoulun ympäristöryhmälle:

Lajittelutehtävä malliroskilla

Ympäristöryhmä voi pyytää koulukummilta lainaan lajittelutehtävän ja harjoitella omia lajittelutaitojaan ja kartuttaa tietoaan. Tehtävän materiaaleja on mahdollista hyödyntää myös paja- tai teemapäivässä ja kierrättää luokkien kesken. Ympäristöryhmä voi koota lajittelutehtävää varten materiaalit myös itse. Tarvitsette:

- Malliroskia (muovi-, kartonki ja lasipakkaukset, metalli, biojäte, paperi, tekstiilit, sähkölaitteet, vaaralliset jätteet ja sekajäte)
- 10 lajitteluastiaa ja tarrat tai kyltit niiden merkitsemistä varten
- Ohjeen tehtävän tekemiseen (tiedot, mihin mikin roska tulee lajitella)

Kummikouluvuoden tiedotus- ja somesuunnitelma

Pohtikaa, miten saatte kummikouluvuoden teeman ja lukuvuoden aikana tehtävät toimenpiteet näkyvämmäksi koulussanne ja koulun ulkopuolella. On todella hienoa, että koulussanne tehdään työtä kestävän kehityksen eteen ja voitte olla siitä ylpeitä. Tehkää tiedotus- ja somesuunnitelma lukuvuoden ajaksi. Ympäristöryhmä voi kertoa omasta toiminnastaan, koululla tehtävistä toimista esim. kartoituksista ja niiden tuloksista esim. ilmoitustauluilla, sähköisillä näytöillä, aamunavauksissa, teema- ja pajapäivissä. Jos koululla on sometili tai –tilejä ryhmä voi hyödyntää myös niitä. Seuraavassa kohdassa tietoa myös kansainvälisistä ja kansallisista teemapäivistä ja –viikoista, joita voi hyödyntää suunnitelmaa tehdessä.

Kansainväliset ja kansalliset teemapäivät ja –viikot

Elokuu

Suomen luonnon päivä (elokuun viimeinen lauantai, kouluissa voidaan juhlia arkipäivänä elokuussa)

Syyskuu

Valtakunnallinen hävikkiviikko (vuosittain syyskuun alkupuoliskolla)

Liikkujan viikko / European Mobility Week (syyskuun puolivälissä)

Lokakuu

Energiansäästöviikko (noin lokakuun toinen viikko)

Marraskuu

Euroopan jätteen vähentämisen viikko (marraskuun loppupuolella)

Circular Monday (Black Fridayta edeltävä maanantai ent. White Monday)

Älä osta mitään -päivä (samana päivänä Black Fridayn kanssa)

Maaliskuu

Kirjaston päivä 19.3.

Earth Hour (maaliskuun lopulla lauantaina, kouluissa voidaan somettaa samalla viikolla)

Huhtikuu

Vaatevallankumous-viikko (vuosittain huhtikuun loppupuolella)

Toukokuu

Pyörällä kouluun -päivä (vuosittain toukokuussa)

Maailmanlaajuinen ulkoluokkapäivä (toukokuun loppupuolella)

Euroopan kestävän kehityksen viikko (toukokuun loppu-kesäkuun alku)

8. Materiaalit ja lisätiedon lähteet

8.1 Apua koulun ympäristötyöhön

Keke koulussa – kestävän kehityksen opas

Kestävän kehityksen ohjelma on työväline kestävän elämäntavan oppimiseen. Keke koulussa -oppaassa kerrotaan, kuinka koko kouluyhteisö voi osallistua ohjelman rakentamiseen ja esitellään runsaasti esimerkkejä. [Oppaan nettisivuilla](#) on myös valmiita sähköisesti täytettäviä lomakkeita mm. kartoitusten tekoon.

Vihreä lippu

[Vihreä lippu](#) on päiväkotien, koulujen ja oppilaitosten kestävän kehityksen ohjelma.

Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi

[Oppilaitosten kestävän kehityksen sertifiointi](#) on OKKA (Opetus, kasvatusta- ja koulutusalojen) säätiön ylläpitämä järjestelmä, joka tarjoaa arviointityökaluja, materiaaleja, neuvontaa ja koulutusta koulujen ja oppilaitosten kestävän kehityksen työn tueksi.

8.2 Opetusmateriaaleja netistä

[Circular Classroom](#) sivustoille on koottu oppimateriaaleja kiertotaloudesta yläkoulun ja lukion opettajille ja oppilaille.

[Eetti](#) tarjoaa esityksiä, tehtäviä ja oppaita vaatteiden, puuvillan, elektroniikan ja ruoan tuotannosta sekä medialukutaidosta, mainonnasta ja vastamainoksista yläkouluille.

[Encore Ympäristöpalvelujen](#) sivuilta löytyy paperinkeräykseen liittyvää opetusta tukevaa lisämateriaalia 3.-4. – luokkalaisille.

[Kierroksia!](#) on maksuton oppimateriaali kiertotaloudesta ja tarkoitettu peruskoulun 3.–6. luokille.

[Kiertotalousnetti](#) sisältää paljon valmiita opetusmateriaaleja yläkouluille.

[Mappa.fi](#) on ympäristöaiheisten opetusmateriaalien hakupalvelu.

[Open ruokaoppaassa](#) tarkastellaan vastuullista ruokaa monesta eri näkökulmasta. Materiaali on tehty aineenopettajille opetus- ja kasvatustyön tueksi.

[Vaarallinenjäte.fi](#) -sivuilta löytyy tietoa mm. vaarallisten jätteiden tunnistamisesta, vähentämisestä ja lajittelusta.

[WWF:n materiaalipankista](#) löytyy runsaasti maksuttomia materiaaleja ympäristökasvatukseen.

8.3 Tuunausideoita ja musiikkia

Kierrätyskeskuksen [Oiva-askarteluopas](#) sisältää paljon ideoita ja ohjeita luovaan työskentelyyn.

[Punomossa](#) on käsityöideoita kestävän kehityksen hengessä.

[Roimamusiikki](#) sisältää Mikko Perkoilan kierrätyssoittimien rakennusohjeita ja ääninäytteitä.

8.4 Nettipelit ja testit

Yläkouluille

[Keitä ovat kestävän tulevaisuuden sankarit?](#) –testissä selviää millainen sankari sinä olet ja mitä voisit vielä tehdä kestävän tulevaisuuden eteen.

[Sitran elämäntapatestissä](#) saat omaan elämääsi sopivia vinkkejä, kuinka säästää aikaa ja rahaa sekä parantaa elämänlaatuasi.

[Ilmastodieetti.fi](#) on Suomen ympäristökeskuksen verkkopalvelu, jossa voi laskea asumisesta, liikenteestä, ruuasta, jätteistä ja kulutuksesta syntyvät kasvihuonekaasupäästöt.

8.5 Videot verkossa

Kannattaa hakea videoita Yle Areenasta ja MTV3:n Katsomosta esim. hakusanalla kierrätys tai jäte. Kouluilla on oikeus näyttää näiden kanavien kotimaisia ohjelmia: Yle 1, Yle Fem, Yle Teema sekä MTV3. Tutustu tekijänoikeusrajoituksiin opetuksessa. Muita vapaassa käytössä olevia videoita on listattu alle.

Luokille 1-2 sopivat videot

Yle Oppimisen [Roskisrotta-sarja](#) (5*15 min) on 7–10-vuotiaille tarkoitettu kierrätysseikkailu. Sarjassa selviää, mistä ihan tavalliset tavarat tulevat ja mihin ne menevät. Paljon opitaan myös käymällä eri materiaalien syntypaikoissa sekä kierrätyspisteissä.

Luokille 3–6 sopivat videot

Yle Oppimisen [Roskisrotta-sarja](#) (5*15 min) on 7–10-vuotiaille tarkoitettu kierrätysseikkailu. Sarjassa selviää, mistä ihan tavalliset tavarat tulevat ja mihin ne menevät. Paljon opitaan myös käymällä eri materiaalien syntypaikoissa sekä kierrätyspisteissä. Osaatko viemärietiketin? Viemärisukeltaja näkee työssään, mitä rasvat ja roskat voivat saada aikaan. Katso videoilta, mitä hän sanoo viemärin käyttämisestä roskiksena! Kesto 2 min.

[Käytä vaatteitasi – Käytä päätäsi – Vaali ympäristöä!](#) PohjolaNordenin tekemä animaatio vaatteiden tuotannon ympäristövaikutuksista ja vaatteiden käyttöänsä pidentämisestä. Kesto 1,20 min. 4.-luokkalaisille ja sitä vanhemmille.

[Kiitos kun lajittelet](#) -sivustolla on jätteiden lajitteluvinkkivideoita ja julkkisten pohdintoja lajittelusta ja kierrätyksestä. HSY:n kampanja 2014-2015. Useita erilaisia 1–3 minuutin videoita.

[Osaatko viemärietiketin?](#) Viemärisukeltaja näkee työssään, mitä rasvat ja roskat voivat saada aikaan. Katso videoilta, mitä hän sanoo viemärin käyttämisestä roskiksena! Kesto 2 minuuttia.

[Vierailu Riikinvoiman ekovoimalaitoksessa videolla](#) kerrotaan ekovoimalaitoksen toiminnasta ja sekajätteen hyödyntämisestä energiana. Kesto 10,14 min.

[Vierailulla biokaasulaitoksella](#) kerrotaan biokaasulaitoksen toiminnasta sekä biojätteen energiana ja sen sisältämien ravinteiden hyödyntämisestä. Kesto 4,13 min.

Luokille 7–9 sopivat videot

[Kiitos kun lajittelet](#) -sivustolla on jätteiden lajitteluvinkkivideoita ja julkkisten pohdintoja lajittelusta ja kierrätyksestä. HSY:n kampanja 2014–2015.

[Onnea ostamatta](#) -ohjelmasarja sisältää seitsemän 5–6 minuutin mittaista ohjelmaa, jotka käsittelevät kestävää kulutusta eri näkökulmista. Ohjelmat sisältävän cd:n voi myös tilata Ympäristökoulu Polusta.

[Käytä vaatteitasi – Käytä päätäsi – Vaali ympäristöä!](#) 1,20 minuutin lyhyt animaatio vaatteiden tuotannon ympäristövaikutuksista ja vaatteiden käyttöä pidentämisestä.

[Osaatko viemärietiketin?](#) Viemärisukeltaja näkee työssään, mitä rasvat ja roskat voivat saada aikaan. Katso videoita, mitä hän sanoo viemärin käyttämisestä roskiksena! Kesto 2 minuuttia.

[Vierailu Riikinvoiman ekovoimalaitoksessa videolla](#) kerrotaan ekovoimalaitoksen toiminnasta ja sekajätteen hyödyntämisestä energiana. Kesto 10,14 min.

[Vierailulla biokaasulaitoksella](#) kerrotaan biokaasulaitoksen toiminnasta sekä biojätteen energiana ja sen sisältämien ravinteiden hyödyntämisestä. Kesto 4,13 min.

[Verta, hikeä ja T-paitoja](#) Ylen sarjassa, jossa somevaikuttajat selvittävät, mitä paljastuu halvan valmistuksen ketjusta. Jaksoja on yhteensä kahdeksan ja jaksot kestävät noin 30 min.

[Re-thinking Progress: The Circular Economy](#), Ellen McArthur foundation, 2011. Noin 3,5 min. video suomenkielisin tekstein Luonto-liiton kanavalla.

[On aika siirtyä kiertotalouteen](#), TAT Kiertotalouskylä ja Sitra, 2019. Noin 3 min. video, jossa esimerkkinä kiertotaloudesta käytetään autoja

[Ravinteiden kierto ja kiertotalous](#), Baltic Sea Action Group & SITRA, 2016. Noin 6,5 min. videolla kerrotaan ravinteiden kierrosta ja kiertotaloudesta.

[Hiilen kierto](#), Ilmasto.nyt & SITRA, 2016. Noin 9,5 min. kestävä piirretty esitys hiilen kierrosta.

[Mitä muovipullolle todella tapahtuu](#) -video (What really happens to the plastic you throw away) kuvaa asiaa globaalisti. Kesto noin 4 min. Video on englannin kielinen, mutta se on tekstitetty suomeksi.

Englanninkieliset videot luokille 7–9

Oivaltava [Story of Stuff](#) -animaatio paljastaa kulutusyhteiskunnan salattuja rakenteita (20 min, englanniksi).

[The life cycle of a t-shirt](#), 6 min. Animaatio kertoo T-paidan valmistuksesta, käytöstä ja niihin liittyvistä ympäristövaikutuksista.

[How wolves change rivers](#) on havahduttava filmi siitä, kuinka eri eliölajit ovat kytköksissä toisiinsa ja kuinka suuria vaikutuksia lajien häviämisellä voi olla (4,5 min, englanniksi).

8.6 Mielenkiintoista taustatietoa opettajille

[Jätekukon verkkosivuilta](#) löytyy tietoa lajittelusta. Hae vaikka lajitteluohjetta yksittäisille roskille [Lajittelun ABC:stä](#).

Kiertotalouden maailmaan tutustuttaa [Kiertotalousnetti](#), jossa on myös valmista opetusmateriaalia ja mahdollisuus tilata vierailija kertomaan aiheesta koululle.

[Kiertotalouden keksinnöt](#) -sivustolla esitellään kiertotalouden keksintöjen tekeminen pedagogisena lähestymistapana kestävän elämäntavan edistämiseen koulussa. Esimerkit ovat pääasiassa alaluokkien kontekstissa, mutta kirjoitettu siten, että niitä voi soveltaa myös ylemmillä luokilla.

[Kiertotalouden kiinnostavimmat](#) on Sitran kokoama lista, jolla esitellään inspiroivia kiertotalouden yritys esimerkkejä Suomesta.

[Saa Syödä!](#) -sivusto kannustaa nauttimaan ruoasta ja antaa vinkkejä ruokahävikin vähentämiseen.

Paljonko heität ruokaa roskeen? Vastauksia mm. tähän kysymykseen etsittiin MTT:n tutkimushankkeessa [FOODSPILL – ruokahävikin määrä ja vähentämiskeinot elintarvikeketjussa](#).

[Worldmapper](#) sisältää vertailukarttoja esimerkiksi luonnonvarojen kulutuksen jakautumisesta maapallolla.

[Kuluttajaviraston sivuilla](#) on tietoa lapsiin ja nuoriin kohdistuvasta mainonnasta.

Ekologisiin ja eettisiin vaatteisiin perehtyneen vaatesuunnittelijan [Vihreät vaatteet](#) -blogi sisältää paljon tietoa tekstiilien ympäristökuormituksesta.

[Kiertotalouden kiinnostavimmat](#) on Sitran kokoama lista, jolla esitellään inspiroivia kiertotalouden yritys esimerkkejä Suomesta.

8.7 Lainattavat materiaalit

Lajittelutehtävä Luokat 1–9

Lajittelupelissä lajitellaan erilaiset roskat oikeisiin jäteastioihin. Opettajanohjeessa on tiedot, mihin minkäkin roskan voi lajitella ja taustatietoa, mitä lajitelluista roskista tehdään. Lajittelupeli koostuu:

- Malliroskista (muovi-, kartonki ja lasipakkaukset, metalli, biojäte, paperi, tekstiilit, sähkölaitteet, vaaralliset jätteet ja sekajäte)
- 10 lajittelu astiasta 10lsanko) mm. biojäte, paperi, kartonki, vaarallinen jäte.
- Opettajan ohje ja vaarallisten jätteiden merkit tuloste

Tehtävässä on tarkoitus lajitella roskat oikeisiin astioihin. Tehtävän suorittamista varten tarvitaan tila, johon astiat voi levittää ja tilaa liikkua niiden ympärillä. 1.–2.-luokkalaisille kannattaa valita vain osa jätteistä ja jäteastioista, jotta peli ei ole liian vaikea. Pelin saa lainaan ympäristökasvattajalta.

Jätteen välttämisleikki ja ekovalintapolku Luokat 1–2

Jätteen välttämisleikin ajatuksena on miettiä, miten kertakäyttötuotteita korvataan kestopuotteilla ja voidaan siten vaikuttaa jätteen määrän vähentämiseen. Leikin jälkeen lapset voivat harjoitella Ekovalintapolulla tekemään vähäjätteisiä valintoja. Materiaaleja voi käyttää osana päivän opetusta tai ympäristöpäivän ohjelmaa. Molemmat leikit vievät aikaa noin 45 minuuttia. Materiaalin saa tilattua osoitteesta <https://www.jatekukko.fi/neuvonta>.

Jätejengi vauhdissa Luokat 1–6

Jätejengin kanssa päästään opettelemaan tärkeitä kierrätystaitoja ja tutustumaan eri jätteisiin. Jätejengin avulla voidaan myös pohtia, mistä materiaaleista erilaiset arjessa käyttämämme tuotteet on valmistettu, ja mitä niille tapahtuu, kun ne jätteeksi päädyttyään lajitellaan ja kierrätetään. Jengin kanssa touhutessa huomataan, miten suuri merkitys kotona tai koulussa tehdyllä jätteiden lajittelulla on jätemäärien, materiaalin hyödyntämisen ja luonnonvarojen kulutuksen kannalta. Materiaalin saa tilattua tai myös tulostettua osoitteesta <https://www.jatekukko.fi/neuvonta>.

9. Liitteet

- Liite 1.** [Ympäristöagenttitoiminta -hyvä käytäntö.](#) 4V-hanke ja Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy (2010)
- Liite 2.** [Oletko Fiksu kuluttaja? -testi.](#) HSY
- Liite 3.** [Valinnoilla vaikutat -kulutustesti.](#) Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy
- Liite 4.** [Jätteen vähentäjän tutkimukset.](#) HSY
- Lomake 1. Ruokalan jätekartoitus
  - Lomake 2. Luokkahuoneen kartoitus
  - Lomake 3. Opettajainhuoneen kartoitus
  - Lomake 4. Roskakatoksen paperinkeräysastian tarkistus
  - Lomake 5. Koulusihteerin haastattelu
  - Lomake 6. Kouluisännän haastattelu
  - Lomake 7. Siistijän haastattelu
  - Lisätutkimuksia. Lautasjätteiden seuranta – ruokajätepoliisit
  - Lisätutkimuksia. Ympäristötietotesti

- Liite 5.** [Hakemus oppilaiden ympäristöryhmään.](#) Taavinkylän ja Karamzinin koulut (2013)

- Liite 6.** [Keke koulussa -oppaan kartoituslomakkeet](#) (s. 75–81). 4V-hanke ja Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy (2010)

Huom. Osa liitteenä olevista lomakkeista on täytettävissä sähköisesti. Lomakkeiden täyttäminen onnistuu parhaiten PDF-katseluohjelmassa. Jos haluat tallentaa tiedot sähköisesti, avaa tiedosto ensin esimerkiksi Adobe Acrobat Reader -(mobiili)sovelluksessa ja aloita sitten lomakkeen täyttäminen. Lopuksi tallenna tai tulosta tiedosto.